

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

по

Човекът и обществото

за 4. клас

«ДОМИНО» ЕООД

Съдържание

СТРАТЕГИЯ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО В ЧЕТВЪРТИ КЛАС	3
СТРУКТУРА НА УЧЕБНИЯ КОМПЛЕКТ	4
ИДЕИ ЗА МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ	5
КАКВО ЗНАЕМ ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО ОТ 3. КЛАС	5
БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА	6
1. ГЛОБУСЪТ И ГЕОГРАФСКАТА КАРТА – ИЗТОЧНИЦИ НА ЗНАНИЕ.....	7
2. КРЪСТОПЪТНО ПОЛОЖЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ.....	8
3. БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА – УПРАЖНЕНИЕ.....	9
ПРИРОДНИ ОБЛАСТИ НА БЪЛГАРИЯ	10
4. ДУНАВСКА РАВНИНА.....	11
5. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В ДУНАВСКАТА РАВНИНА.....	12
6. СТАРОПЛАНИНСКА ОБЛАСТ	13
7. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В СТАРОПЛАНИНСКАТА ОБЛАСТ	14
8. ПРЕХОДНА ОБЛАСТ.....	15
9. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В ПРЕХОДНАТА ОБЛАСТ	16
10. РИЛО-РОДОПСКА ОБЛАСТ	17
11. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В РИЛО-РОДОПСКАТА ОБЛАСТ.....	18
12. ЧЕРНО МОРЕ И БЪЛГАРСКО ЧЕРНОМОРСКО КРАЙБРЕЖИЕ.....	19
БОГАТСТВОТА НА БЪЛГАРИЯ – ПРИРОДА И ХОРА	20
13. ОТГОВОРНИ КЪМ ПРИРОДНАТА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ - УПРАЖНЕНИЕ	21
14. ПРИРОДНИ ОБЛАСТИ И БОГАТСТВА НА БЪЛГАРИЯ	22
БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО (ДО КРАЯ НА XIX ВЕК)	23
15. РАЖДАНЕТО НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ.....	24
16. СЪЕДИНЕНИЕТО И НЕГОВАТА ЗАЩИТА	25
17. МАКЕДОНИЯ И ОДРИНСКО В БОРБА ЗА СВОБОДА	27
БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО ПРЕЗ XX ВЕК	28
18. ВЪЗХОДЪТ НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО В КРАЯ НА XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК	30
19. ВОЙНИТЕ – ПОБЕДНО И ТРАГИЧНО	31
20. ТРЕТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО	33
21. ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ ПРЕЗ XX ВЕК.....	34
ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПЪТ НА БЪЛГАРИЯ. БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС	35
22. БЪЛГАРИЯ ОТ КОМУНИСТИЧЕСКИ РЕЖИМ КЪМ ДЕМОКРАЦИЯ	36
23. БЪЛГАРИЯ – ЧЛЕН НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.....	37
24. ДЕМОКРАТИЧНА БЪЛГАРИЯ	38
25. БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС КЪМ СВЕТА	39
СОФИЯ – СЪВРЕМЕННА СТОЛИЦА	40
26. СОФИЯ – СЪВРЕМЕННА СТОЛИЦА	41
27. РОДОСЛОВНО ДЪРВО	42
28. ПРИРОДАТА И ХОРАТА НА БЪЛГАРИЯ – ОБОБЩЕНИЕ	43
29. СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ	44
30. КАКВО ЗНАЕМ ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО – ГОДИШНО ОБОБЩЕНИЕ	45

ЧАСТ ПЪРВА

СТРАТЕГИЯ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО В ЧЕТВЪРТИ КЛАС

Основни моменти на учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас (общообразователна подготовка)

Обучението по Човекът и обществото в началния етап на основното образование е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на обществените и гражданските компетентности на ученика. То започва в III клас и завършва в IV клас, като полага основите на учебните предмети История и цивилизации и География и икономика, изучавани в прогимназиалния етап на основното образование.

Знанията за миналото на България са представени чрез трайни културни постижения и идеи на българите като основа за усъвършенстване на обществото и свързване на миналото със съвременността.

В достъпен за възрастта на учениците обем са представени знания и умения, свързани с природните особености на България и местоположението ѝ в Европа, както и връзката на природните дадености с упражняването от хората трудови дейности.

Използваният интегрален подход към знанието подпомага ученикът да открие собственото си място в пространството и времето и постепенно да разбира собствената си роля в обществото.

Цели и очаквани резултати

Учебното съдържание е представено чрез глобални теми. Очакваните резултати към всяка тема включват интегрирани знания от различните съдържателни области и се интерпретират в контекста на темата. Основните понятия се използват в съответствие с възрастовите възможности на учениците, без да се изясняват съдържателно в пълния им обем.

Специфични методи и форми за оценяване на постиженията на учениците

Оценяването на знанията и уменията на учениците по Човекът и обществото се извършва чрез устни и писмени форми на проверка. В писмена форма се извършва провежданата в началото на учебната година диагностика на входното ниво на знанията и уменията и в края на годината е националното външно оценяване. Поставената оценка е съобразена с критериите на конкретния изпитен материал и се изразява с количествен и качествен показател. Устната проверка стимулира активното участие на ученика в практическа дейност за проучване на факти, събиране на информация и прилагане на изучените знания за природата и обществото в конкретна практическа ситуация. На основата на системно поставяните текущи оценки се формира годишна оценка по учебния предмет, която се вписва в документа за завършване на началния етап на основното образование.

Годишен брой часове за изучаване на предмета в IV клас – 34 часа.

ЧАСТ ВТОРА

СТРУКТУРА НА УЧЕБНИЯ КОМПЛЕКТ

Учебният комплект по човекът и обществото се състои от учебник, учебна тетрадка за ученика и книга за учителя, които са разработени в тясна взаимовръзка. Част от комплекта би следвало да бъде и учебният атлас.

Учебникът

Тематичните въведения към учебните раздели са 3 на брой, представени на 1 страница.

Има 2 урока за диагностика на входното и изходното ниво. 19 са уроците за нови знания, а за упражнения – 6. Уроците за обобщения са 4.

Учебният речник – в него са изнесени понятията от учебната програма.

Въпросите и задачите – формулирани са въпроси и задачи към конкретната урочна единица. Те могат да се изпълняват както в час, така и у дома.

Уроците за нови знания включват следните компоненти: основен текст, речник, снимков и картен материал, които онагледяват урока, въпроси и задачи към урока за затвърдяване на новия урок. В някои от уроците за нови знания е включена и задача проект, която изисква самостоятелна работа у дома.

Уроците за упражнения – те са посветени на ключови умения за 4. клас – описание по алгоритъм на природни области, както и определяне на разположението им на картата и др.

Уроци за обобщения – представени са чрез тематични таблици, обобщаващи въпроси и др. Тези уроци изискват предварителна самостоятелна подготовка на учениците у дома.

Учителят е свободен да прилага различни подходи към изходния материал – групова работа, контролен тест и др.

Учебната тетрадка

Тя е разработена по учебника и го допълва едновременно. Чрез въпроси и задачи се постига по-задълбочено разбиране и обобщаване на новия материал, понятията и идеите, заложи в учебната програма.

Учебникът и учебната тетрадка осигуряват много възможности на отделния учител при избора му на дейности, които да се изпълнят от учениците в клас или самостоятелно у дома.

Книгата за учителя

Помагалото е изцяло с практическа насоченост. Предложени са методически насоки при разработването на теми за нови знания, за упражнение и за обобщение. Тя съдържа информация за акцентите в учебното съдържание.

ЧАСТ ТРЕТА

ИДЕИ ЗА МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ

КАКВО ЗНАЕМ ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО ОТ 3. КЛАС

Вид на урока: начален преговор.

Основна дидактическа цел на урока: диагностика на входното ниво.

Задача: Учениците да си припомнят изученото във 3. клас по Човекът и обществото.

Умения: да разказват, да коментират, да посочват примери за живота в родния край; работа с изображения и географска карта.

Методи на преподаване: беседа, разказ, дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, географска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът може да започне с припомняне на изученото по Човекът и обществото в 3. клас. Използват се снимките и въпросите в учебника. Те представят обобщено най-важното от учебното съдържание в 3. клас.

Тематично снимките, картите и въпросите в урока се отнасят до природата на България, живота на хората и трудовата им дейност, живот в населеното място и живот сред природата. Отговорите на въпросите могат да се излагат писмено в тетрадката или устно пред класа.

Снимките към урока се използват за онагледяване, като някои от тях са свързани със задачи от урока.

Добре е учениците да се насочват от учителя да разказват, да коментират, да посочват примери за живота на хората и тяхната трудова дейност. Необходимо е да се припомни как се работи с географска карта и да се поставят задачи за работа с карта, за да се развива умението за работа с нея. Желателно е всеки ученик да посочи своето родно място в атласа под наблюдението на учителя и да разкаже с какви трудови дейности се занимават хората в него.

Чрез отговорите на въпросите към урока и работата с географска карта се цели учениците да покажат знания и умения, както и отношението си към околния свят.

Въпросите в урока са със структуриран отговор и със свободен отговор. При въпросите с отворен отговор се очаква учениците сами да оформят и да напишат или да изкажат устно отговор на въпроса.

РАЗДЕЛ I

БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА

Разделът съдържа три урочни единици: две за нови знания – „Глобусът и географската карта – източници на знание”, „Кръстопътното положение на България”, и една тема за упражнение „България в Европа”.

Урочните единици в раздела са от темите „България в Европа”, „Европейският път на България” и „Български приноси” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
България – част от света	- Определя по карта географското положение на България в Европа. - Илюстрира с примери връзките на България с Европа и света. - Разбира ролята на кръстопътното положение на България.
Национално и културно наследство	- Дава примери за значими културни постижения на българския народ. - Свързва разбирателството между различните човешки общности с напредъка на обществото.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез схеми, таблици, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел I

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
България в Европа	- Използва географската карта и глобуса като източници на знания за местоположението на България на Балканския полуостров и Европа. - Знае за принадлежността на България към Европейския съюз. - Илюстрира с примери значението на кръстопътното положение на България за стопанското и културното ѝ развитие.	континент полуостров
Европейският път на България	- Разбира значението от обединяването на държавите в Европейския съюз.	
Български приноси	- Разказва за личности, прославили България с културни, спортни и научни постижения.	

1. ГЛОБУСЪТ И ГЕОГРАФСКАТА КАРТА – ИЗТОЧНИЦИ НА ЗНАНИЕ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да придобият основни знания и да развият умения за работа с глобус и географска карта.

Задачи: Учениците да:

- знаят определение за географска карта;
- знаят определение за глобус;
- придобият начални умения за разчитане на глобус и да развият умения за работа с географската карта.

- назовават основните и междинните посоки на света.

- показват основните и междинните посоки на света по географската карта.

- посочват континентите на света.

- посочват България и нейните граници, както и съседните страни.

Основни понятия: *географска карта, географски глобус, държавна граница.*

Умения: работа с глобус и географска карта и умения за разчитането им.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природно географска карта на България, физическа карта на света (с континентите).

Насоки, коментари и препоръки

На учениците се поставя въпросът „За какво можем да използваме глобус?“. Чрез този въпрос се цели да се провокира мисловната им дейност – да привеждат примери от ежедневието, кога и как използват глобуса.

В началото на урока учителят дава определение за глобус и географска карта. Тук е удачно той да покаже глобус и географска карта и да насочи вниманието на учениците към приликите и разликите между тях. Трябва да се посочи практическата стойност на глобуса и географската карта в живота и познавателната дейност на хората.

Да се даде възможност на учениците да показват по глобуса и географската карта различни обекти (континенти, държави, острови край Европа, полуострови в Европа). Чрез предварително подготвена презентация от учителя може да им бъдат показани най-старият глобус на света, първият глобус на света в България, различни тематични карти, а учениците да изкажат мнение в какви познавателни дейности на човека намират приложение глобусът и географската карта.

След това учителят преминава към посочване на континентите на света по глобус. Той ги назовава, а учениците ги записват в учебната тетрадка. След това ги показва и назовава на географската карта, а учениците ги посочват с помощта атласа.

Контрол: индивидуални отговори, работа с глобус и географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и от рубриката в учебника след урока „Помисли и отговори“.

Домашна работа: Удачно е да се даде ЗАДАЧА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО от учебника след урока.

2. КРЪСТОПЪТНО ПОЛОЖЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да придобият основни знания и умения за разположението на България в Европа и на Балканския полуостров, за нейните граници и съседните ѝ страни.

Задачи: Учениците да:

- описват границите на България по географската карта и да назовават съседните страни;
- определят положителното значение на кръстопътното разположение на България за съвременното ѝ развитие;
- проследяват главните пътища (сухоземни и водни), които минават през територията на страната ни по карта;
- дават примери за приноса на България към Европейския съюз.

Основни понятия: *Европейски съюз, ферибот.*

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4 клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природна географска карта на България и политическа карта на Европа и Балканския полуостров.

Насоки, коментари и препоръки

Чрез обяснителен разказ учителят изяснява значението на знанията и уменията за определяне разположението на държавата ни. Подчертава, че изучаването на всяка държава започва с определяне на местоположението ѝ. Чрез самостоятелна работа се определя мястото на България в континента Европа и близостта ѝ до Азия и Африка. Обръща се внимание на учениците, че това разположение е оказало много голямо влияние върху природата на страната ни. Акцентът трябва да се постави върху кръстопътното положение на България. Пояснява се, че още от древността през нашите територии са минавали множество народи. Учителят може да направи връзката, като използва знанията на учениците за миналото от предходната година. Трябва да се изясни значението на водните пътища по Черно море и европейската река Дунав.

Вторият акцент в урока – България на Балканския полуостров, започва с определянето на границите на полуострова. Учителят припомня понятието полуостров, след което определя границите му – от три страни морета, като ги посочва и назовава, а учениците ги откриват (визуализират) в атласа.

Следващият момент е посочването на съседните страни на България спрямо главните посоки на света. Проследяват се една след друга всички граници. Учителят насочва алгоритъма на описването чрез въпроси – коя граница се проследява (източна, западна и др.), каква е границата (сухоземна, водна).

Следващият аспект е посочването и назоваването на международни транспортни пътища, които преминават през територията на България.

Изяснява се значението на трайното съжителство между балканските народи и на връзките им за създаване на култура, която е европейско богатство.

Изяснява се приносът на България към Европейския съюз и участието ѝ в общите политики на ЕС.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и от рубриката в учебника след урока „Помисли и отговори”.

Домашна работа: Удачно е да се даде задача 2 от учебника след урока, тъй като изисква повече време за изпълнение.

3. БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА – УПРАЖНЕНИЕ

Вид на урока: упражнение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят своите знания и умения за разположението на България в Европа и на Балканския полуостров, за нейните граници и съседните ѝ страни и главните пътища, които пресичат територията ѝ. Да се формират основни пространствени представи за разположението на континентите, представени върху глобус и географска карта.

Задачи: Учениците да:

- знаят да назовават континентите;
- се ориентират по глобус и географска карта за местоположението на континентите;
- посочват приликите и разликите между глобус и карта;
- затвърдят знанията за разположението на България в Европа и на Балканския полуостров, за нейните граници и съседните ѝ държави;
- проследят по карта главните пътища (сухоземни и водни), които минават през територията на страната ни;
- дават примери за връзките на България със света;
- разказват за съседни страни или да споделят лични впечатления от пътуване до някои от тях.

Умения: ориентация за местоположението на континентите, да посочват Европа, Балканския полуостров и България.

Методи на преподаване: беседа, дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природна географска карта на България и политическа карта на Европа и Балканския полуостров.

Насоки, коментари и препоръки

Упражнението по урока може да започне с изпълнението на задача 1, като се използват географската карта и атласът. Добре е да се припомнят от учителя условните знаци за граници, главни пътища, преди да се премине към изпълнението ѝ.

Учителят трябва да предостави възможност на учениците да работят с глобус и географска карта, като посочват континентите на Земята, континента, в който е разположена България – Европа, островите край Европа и полуостровите в Европа, да показват и назовават граници и главни пътища, които преминават през България.

Учителят трябва да насочи вниманието на учениците към връзките на България със света. Трябва да разясни значението на пътищата за развитието на туризма, икономическото и културното сътрудничество с европейските страни.

Да се даде възможност на учениците да намерят и назоват столиците на съседните ни държави с помощта на атласа и географската карта в класната стая.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави задача на учениците да съставят различни маршрути за екскурзия в Европа с помощта на географската карта от атласа и да ги представят устно в следващия учебен час.

РАЗДЕЛ II

ПРИРОДНИ ОБЛАСТИ НА БЪЛГАРИЯ

Разделът включва 9 урока за нови знания – „Дунавска равнина”, „Трудова дейност в Дунавската равнина”, „Старопланинска област”, „Трудова дейност в Старопланинската област”, „Преходна област”, „Трудова дейност в Преходната област”, „Рило-Родопска област”, „Трудова дейност в Рило-Родопската област”, „Черно море и Българско черноморско крайбрежие”.

Урочните единици са от темите „Природни области на България” „Богатствата на България – природа и хора” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
Човекът и неговата среда	- Познава характерни особености на природните области в България. - Разбира значението на природните дадености за живот на хората.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез схеми, таблици, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел II

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Природни области в България	- Изброява природните области на България – Дунавска равнина, Старопланинска област, Преходна област, Рило-Родопска област, Черноморско крайбрежие - С помощта на географска карта определя местоположението на природните области и значението му за живота на хората. - Ориентира се по картата за най-големите селища и природни обекти във всяка от природните области. - Дава примери за основни стопански дейности в природните области.	природна област крайбрежие
Богатствата на България – природа и хора	- Назовава защитени територии и обекти. - Коментира промени в природната среда, предизвикани от човека.	резерват

4. ДУНАВСКА РАВНИНА

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят знанията си за природата на България като място за живот на хората.

Задачи: Учениците да:

- формират представи за по-малките териториални единици в България – природните области;
- конкретизират знанията си за равнинно-низинните територии в България;
- описват по географска карта местоположението и природните особености на Дунавската равнина;
- назовават и показват по карта защитени природни територии и обекти.

Основни понятия: *природна област, речна долина, хълм, плато, полезни изкопаеми, резерват* (от речника).

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Това е първата природна област на България, която се изучава, затова учителят следва да запознае учениците с природните области като по-малки части от повърхнината на България. Той възлага самостоятелна работа за запознаване с тях по географската карта и атласа. Обяснява стъпките, по които се разглежда всяка природна област.

Вниманието се насочва към картата, където със зеления цвят се откроява Дунавската равнина. Проследяват се нейните граници и се вижда, че това е най-северната природна област. Тук може да се припомни значението на северната граница на България – река Дунав.

Природата на Дунавската равнина се разглежда чрез беседа и обяснителен разказ на новите форми. Запознава учениците с новите за тях форми на повърхнината – речни долини, хълмове, плата. Запознава с основните понятия в урока и ги извежда.

Учителят може да постави самостоятелна задача към учениците с помощта на атласа: „Коя част на равнината е най-ниска и коя е най-висока?“, „Как установихте?“ (по цвета на картата).

Учителят запознава учениците с факта, че покрай река Дунав има някои неголеми низини, и ги посочва. Насочва вниманието им, като им поставя въпрос: „По природната карта посочете полезните изкопаеми“ – въвежда се понятието полезни изкопаеми.

След това се преминава към водите, които отводняват природната област, като се поставя въпрос: „Кои реки преминават през Дунавската равнина?“. Показват се на стенната карта и се обръща внимание в каква посока протичат.

Поставя се самостоятелна работа с карта от атласа за защитените територии. Показват се на стенната карта природните паркове и биосферният резерват „Сребърна“.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника. В учебната тетрадка са представени задачи, които са подходящи за затвърдяване и допълване на знанията за Дунавската равнина.

Домашна работа: Учителят може да постави за задача проект от учебника на отделни ученици да подготвят табло със снимки на дадена защитена територия в Дунавската равнина.

5. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В ДУНАВСКАТА РАВНИНА

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят знанията си за трудовата дейност на хората в Дунавската равнина.

Задачи: Учениците да:

- формират представи за използването на природата в Дунавската равнина;
- описват трудовите дейности на хората и да правят връзка с особеностите на природната среда;

- показват по карта по-големите градове;

- осмислят екологичните проблеми.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, стопанска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят следва да запознае учениците със съчетаването на природните особености на Дунавската равнина, което създава условия за живот и трудова дейност на хората.

Обяснителният разказ на учителя продължава с информация за заселването на Дунавската равнина още от дълбока древност заради плодородните земи, чистите води и обширните тревисти пространства. Обяснява, че тази природна картина в наши дни е силно променена, защото хората обработват земите и отглеждат различни земеделски растения.

Изяснява се значението на водите – за развитието на какви дейности служат.

Следващият момент в урока е свързан с останалите трудови дейности на хората в природната област: добиване и преработка на полезните изкопаеми, производство на електроенергия в АЕЦ и ТЕЦ, машини и химични продукти. Посочват се най-големите градове в областта.

Учителят насочва вниманието към опасностите, които застрашават естествената природа на областта – намаляване на плодородието, замърсяване на атмосферния въздух и водите и др. Учениците могат да предложат мерки за опазването на природата.

Поставя се самостоятелна работа с карта от атласа за селищата в областта. Показват се на стенната карта най-големите селища и различните трудови дейности.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника. В учебната тетрадка са представени задачи, които са подходящи за затвърдяване и допълване на знанията за трудовата дейност в Дунавската равнина.

Домашна работа: Учителят може да постави за задача проект от учебника на отделни ученици да потърсят информация за град от Дунавската равнина.

6. СТАРОПЛАНИНСКА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за планините в България.

Задачи: Учениците да:

- придобият знания за Старопланинската област;
- затвърдят уменията за описване и сравняване на природни области;
- описват по географска карта местоположението и природните особености на

Старопланинската област;

- назовават и показват по карта защитени природни територии и обекти;

Основни понятия: *национален парк, речен приток* (от речника).

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да стане чрез изясняване на поставения в началото на урока въпрос. Учениците изказват мнения за природните богатства на планините. След това с помощта на географската карта се определя разположението на областта.

Изяснявайки природните особености, учителят обяснява, че тя включва две планински вериги – северната част, Предбалкан, е по-ниска, а на юг се издига мощната верига на Стара планина с полегати склонове на север и стръмни, труднодостъпни на юг. С цветовете на картата определят кои са най-високите и най-ниските части на областта. Посочват и назовават най-високия връх на областта по картата.

Изяснява се ролята на старопланинската верига, която прегражда пътя на студените ветрове от север и затова на юг от нея е по-топло. Учителят представя водното богатство на областта – реки и минерални извори, като прави съпоставка с водното богатство на Дунавската равнина. Посочва по картата по-големите реки (р. Камчия към Черно море и р. Тунджа към Егейско море). Учениците ги проследяват в атласа.

Обяснителният разказ продължава с растителността – едно от най-големите богатства на областта. Тук са най-обширните широколистни гори в родината ни.

Полезните изкопаеми учениците назовават и показват по картата, като използват легендата.

Представя и посочва националния парк „Централен Балкан” и някои от резерватите в него. Чрез въпрос към учениците може да провокира тяхното мислене: За какво се създават резерватите и парковете?

Задачите в учебната тетрадка помагат на учениците да затвърдят усвоените знания за природата на областта, провокират тяхното мислене.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави задача 1 от учебника от рубриката „Помисли и отговори”.

7. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В СТАРОПЛАНИНСКАТА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за трудовата дейност в Старопланинската област на България.

Задачи: Учениците да:

- придобият знания за трудовата дейност в Старопланинската област;
- описват трудовите дейности на хората и да правят връзка с особеностите на природната среда;

- показват по карта по-големите градове;

- посочват по-главни замърсители на околната среда.

Основни понятия: *проход* (от речника).

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, стопанска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да стане чрез припомняне на природните особености на областта, и че тя включва две планински вериги – Предбалкан и Стара планина с полегати склонове на север и стръмни, труднодостъпни на юг. Това е и причината по-големите градове да възникнат в Предбалкана и по северните склонове. Учениците ги откриват с помощта на атласа и картата.

С помощта на легендата и условния знак за проход може да им бъде поставена задача да открият някои от проходите в Стара планина, като учителят изяснява понятието и значението на проходите – като най-удобни места за прокарване на пътища за придвижването от Северна към Южна България.

Трудовите дейности на хората се проследяват от учениците по картата от атласа. Обяснява се връзката между природните богатства – широколистни гори, води, полезни изкопаеми и развитието на трудовата дейност.

След това учителят преминава към проблема за замърсяването на природната среда и опазването ѝ.

Задачите в учебната тетрадка помагат на учениците да затвърдят усвоените знания за природата на областта, провокират тяхното мислене.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави за задача проект от учебника на отделни ученици да потърсят информация за историческите забележителности в Старопланинската област.

8. ПРЕХОДНА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за планините и низините в България.

Задачи: Учениците да:

- усвоят знания за разположението на Преходната област;
- описват по географска карта местоположението и природните особености на Преходната област;
- формират представа за Преходната област като най-разнообразната в България;
- назовават и показват по карта защитени природни територии и обекти.

Основни понятия: котловина.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: Беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да се осъществи чрез беседа за повърхнината на България и нейното разнообразие или с въпроса, поставен в началото на урока. Следва беседа за описване на границите на областта. Учителят показва по картата, че планините са подредени в няколко редици (Краището и др.). Припомня, че Витоша е най-високата част на областта – Черни връх (2290м). За Средна гора отбелязва, че е най-дългата, и я сравнява със Стара планина.

Изяснява, че областта е най-голямата и най-разнообразната у нас. Насочва вниманието към географската карта на природните области и поставя задачата учениците да потърсят потвърждение на горното твърдение, както и да открият отделните части, включени в областта – Задбалканските котловини, Средна гора, Горнотракийската (Маришката) низина и двете най-ниски планини – Сакар и Странджа. С помощта на картата учениците откриват полезните изкопаеми. Представя се водното богатство на областта – по-големите реки (Марица, Тунджа) и минерални извори (Хисаря, Стрелча, Павел баня и др.).

С помощта на картата в атласа учениците откриват защитените територии. За ПП „Странджа” учителят може да добави, че това е най-обширната защитена територия у нас.

Учебната тетрадка предоставя възможности за проверка, затвърдяване и разширяване на знанията и уменията.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави задача 2 от учебника от рубриката „Помисли и отговори”.

9. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В ПРЕХОДНАТА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за трудовите дейности в планините и низините от Преходната област на България.

Задачи: Учениците да:

- усвоят знания за трудовите дейности в Преходната област;
- описват трудовите дейности на хората и да правят връзка с особеностите на природната среда;
- показват по карта по-големите градове;
- посочват по-главни замърсители на околната среда.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: Беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, стопанска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят следва да запознае учениците със съчетаването на природните особености на Преходната област, което създава условия за живот и трудова дейност на хората.

Знанията за използването на природните богатства и свързаните с тях трудови дейности се усвояват чрез самостоятелна работа. Удачно е учениците да се разделят на три групи – първата група работи по земеделските растения, които се отглеждат в различните части на областта, втората група работят по полезните изкопаеми в областта, третата група работят – по проблема с най-замърсените райони и основните видове замърсители.

Изводите се правят от учителя – много от трудовите дейности в планините и низинните територии се различават, което доказва връзката им с природните богатства.

Показват се на стенната карта най-големите селища и различните трудови дейности.

Учебната тетрадка предоставя възможности за проверка, затвърдяване и разширяване на знанията и уменията.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави за задача проект от учебника на отделни ученици да потърсят информация за град по техен избор.

10. РИЛО-РОДОПСКА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за Рило-Родопската област.

Задачи: Учениците да:

- придобият знания за разположението и границите на Рило-Родопската област;
- затвърдят уменията за описване и сравняване на природни области;
- описват по географска карта местоположението и природните особености на

Рило-Родопската област по алгоритъм;

- назовават и показват по карта защитени природни територии и обекти.

Основни понятия: *ледник* (от речника).

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да се извърши с беседа по въпроса преди основния текст. След това се преминава към определянето на разположението и границите на областта. Учителят разглежда основно трите планини – Рила, Пирин и Родопите, на сравнителна основа. Разяснява приликите и разликите помежду им. Обяснява, че двете най-високи планини са били заледявани, и въвежда понятието *ледник*. Чрез картата учениците проучват полезните изкопаеми, реките, които водят началото си оттук (Искър, Марица). Учителят разглежда минералните води и ледниковите езера в областта и посочва по-големите по карта, а учениците ги визуализират (показват) в атласа.

С помощта на картата в атласа учениците откриват защитените територии – национални паркове и резервати.

В учебната тетрадка са предвидени задачи за затвърдяване на знанията и уменията за работа с карта и прилагането на знания в нова ситуация.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави задача 1 или задача 2 от учебника от рубриката „Помисли и отговори”.

11. ТРУДОВА ДЕЙНОСТ В РИЛО-РОДОПСКАТА ОБЛАСТ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разширят и конкретизират знанията си за трудовата дейност в Рило-Родопската област.

Задачи: Учениците да:

- придобият знания за трудовата дейност в Рило-Родопската област;
- описват трудовите дейности на хората и да правят връзка с особеностите на природната среда;
- показват по карта по-големите градове;
- посочват по-главни замърсители на околната среда.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, стопанска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да стане чрез припомняне на природните особености на областта, и че тя включва планинските вериги Рила, Пирин и Родопите и се свържи с условията за живот и трудова дейност на хората.

Трудовите дейности на хората се проследяват по съответната карта в атласа. Учителят обръща внимание, че природата в планинските територии на областта предлага много добри възможности за туризъм, ски спортове и др. Допълва, че причина за доброто съхранение на естествената растителност, дивите животни и природните забележителности е и по-слабата заселеност в планините. Накрая показва по-големите градове по картата и посочва ученици, които да опишат един от тях по избор.

В учебната тетрадка са предвидени задачи за затвърдяване на знанията и уменията за работа с карта и прилагането на знания в нова ситуация.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави за задача проект от учебника на отделни ученици да потърсят информация за културна или природна забележителност от областта.

12. ЧЕРНО МОРЕ И БЪЛГАРСКО ЧЕРНОМОРСКО КРАЙБРЕЖИЕ

Вид на урока: нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да усвоят знания за Черно море и Българското черноморско крайбрежие.

Задачи: Учениците да:

- припомнят и разширят знанията си за Черноморското крайбрежие;
- затвърдят уменията за описване и сравняване на природни области;
- описват по географска карта местоположението и природните особености на Черно море и Българско черноморско крайбрежие;
- описват трудовите дейности на хората и да правят връзка с особеностите на природната среда;
- показват по карта по-големите градове;
- назовават и показват по карта защитени природни територии и обекти;
- посочват по-главни замърсители на околната среда.

Основни понятия: *проток, нос* (от речника).

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България и карта на Черно море.

Насоки, коментари и препоръки

Въвеждането в темата може да започне с изпълнението на задачата преди основния текст на урока. Учителят припомня значението на Черно море за България. Следва обяснителен разказ, чрез който се изяснява, че Българското черноморско крайбрежие не е самостоятелна природна област, а включва морския бряг на страната ни и ивица от сушата край него, докдето се чувства влиянието му. Показват се границите по картата на Черно море, а след това и на природната област. Класът се разделя на групи и всяка от тях работи по следните теми – равнинни територии, планини, които завършват по крайбрежието, и низини, които попадат в областта. Учителят разглежда формите, които не се срещат в другите природни области – морски бряг, остров, нос, залив, бряг, проток, и въвежда понятията *проток* и *нос*. Запознава учениците с водното богатство на областта – реки, езера.

Трудовите дейности на хората се извеждат въз основа на природните дадености. Конкретизирането им става по карта на трудовите дейности от атласа. Учителят обяснява опасностите за природата на нашето Черноморско крайбрежие. Дискутира се как могат да се разрешат тези проблеми. Запознава учениците със защитените територии и може да даде повече информация за отделен резерват. След това преминава към посочването на по-големите брегове по карта и представя кратка информация за трудовите дейности на хората в тях.

Връзката между трудовата дейност на хората, отдиха и туризма и природните дадености може да се обясни чрез беседа от учителя.

Задачите в учебната тетрадка помагат на учениците да затвърдят усвоените знания за природата на областта, провокират тяхното мислене.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

Домашна работа: Учителят може да постави задача 2 от учебника от рубриката „Помисли и отговори”.

РАЗДЕЛ III

БОГАТСТВОТА НА БЪЛГАРИЯ – ПРИРОДА И ХОРА

Разделът включва 2 урока, в това число един за упражнение – „Отговорни към природната среда на България”, и един за обобщение – „Природни области и богатствата на България”.

Урочните единици са от темите „Природни области на България” „Богатствата на България – природа и хора” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
Човекът и неговата среда	- Разбира значението на природните дадености за живот на хората. - Дава примери за промени в околната среда и в бита на хората, настъпили в резултат на някои технически нововъведения. - Познава правилата за отговорно поведение при природни бедствия.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез схеми, таблици, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел III

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Природни области в България	- Изброява природните области на България – Дунавска равнина, Старопланинска област, Преходна област, Рило-Родопска област, Черноморско крайбрежие. - С помощта на географска карта определя местоположението на природните области и значението му за живота на хората. - Ориентира се по картата за най-големите селища и природни обекти във всяка от природните области. - Назовава защитени територии и обекти. - Дава примери за основни стопански дейности в природните области.	
Богатствата на България – природа и хора	- Дава примери за използване на природните дадености (вода, почва, полезни изкопаеми, климат) в стопанската дейност на хората. - Коментира промени в природната среда, предизвикани от човека. - Дава примери за отговорно поведение при природни бедствия. - Разбира зависимостта между безотговорното отношение към природните богатства и заплахите за бъдещето на хората.	

13. ОТГОВОРНИ КЪМ ПРИРОДНАТА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ - УПРАЖНЕНИЕ

Вид на урока: упражнение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да актуализират знанията си за природната среда, да се формира гражданска позиция.

Задачи: Учениците да:

- затвърдят последователността, в която се описва природна област;
- усвоят обобщени знания за природните области;
- формират умения за сравняване на природни области;
- развият уменията за четене на карти на трудовите дейности;
- разширят и допълнят знанията си за значението и възможните дейности за опазването на въздуха, водите и почвите;
- изброяват замърсителите на въздуха, водите и почвите и начините за опазване природната среда;
- се обогати екологичното възпитание на учениците.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска и стопанска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Упражнението по урока може да започне с изпълнението на задача 1, като се начертае таблица в тетрадката и се попълни информация за различните природни области.

За изпълнение на задача 3, учителят разделя класа на две групи, като поставя задачите, които трябва да се решат. Първа група с помощта на географската карта в атласа трябва да изведе най-замърсените територии в България. След това трябва да изясни причините и източниците на замърсяване. Втората група имат за задача да опише мерките за защита на природната среда на България и да посочи примери. Учителят оставя по 10 минути време, след което двете групи представят своята работа.

След представянето на информацията се преминава към представяне на домашните работи, които учениците е трябвало да подготвят. Първа група – табло със снимки на защитени растения, а втора група – табло със снимки на защитени животни.

Накрая се прави оценка от учителя за равнището, на което са усвоени уменията, и за участието на учениците.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

14. ПРИРОДНИ ОБЛАСТИ И БОГАТСТВА НА БЪЛГАРИЯ

Вид на урока: обобщение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да актуализират знанията си за същността на обобщаване.

Задачи: Учениците да:

- направят понятийно обобщение;
- затвърдят последователността, в която се описва природна област;
- формират представа за Преходната област като най-разнообразната в България;
- усвоят обобщени знания за природните области;
- развият уменията за тематично обобщаване;
- усъвършенстват уменията си за работа с географска карта.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природногеографска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

В учебника е предложен вариант за обобщение във вид на тест. Вариантът не е задължителен. Учителят може да направи обобщението и по друг начин, с други средства, стига да постигне заложените в учебната програма очаквани резултати.

Мотивира се темата чрез припомняне на същността на обобщаването. Активно трябва да се използва природната карта на България от учениците. Добре е учителят предварително да е поставил задача към учениците да изработят тематично табло със снимки за всяка природна област в България и да ги представят пред класа. В таблото да присъстват снимки на природната област, полезните изкопаеми, трудовите дейности в нея, селища, предприятия, защитени територии, защитени растения и животни.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебната тетрадка и в учебника.

РАЗДЕЛ IV

БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО (ДО КРАЯ НА XIX ВЕК)

Разделът включва 3 урока, в това число два за нови знания – „Раждането на Княжество България” и „Съединението и неговата защита”, и един урок упражнение – „Македония и Одринско в борба за свобода”.

Урочните единици са от темата „Българската държава след Освобождението (до края на XIX век)” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
Българската държава след Освобождението (до края на XIX век)	- Разбира значението на Конституцията в изграждането на държавата. - Дава примери за демократичното управление. - Разбира значението на Съединението на Източна Румелия с Княжество България за национално обединение. - Познава борбите на българите, останали извън Княжество България за освобождение и обединение.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез схеми, документи, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел IV

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Раждането на Княжество България	- Знае за значението на Търновската конституция като основен закон в държавата. - Посочва основни характеристики на демократичното управление.	конституция граждански права демократично управление
Съединението и неговата защита	- Разбира значението на Съединението за националното обединение. - Ориентира се по картата за основните събития от Сръбско-българската война.	
Македония и Одринско в борба за свобода	- Разбира причините за въстанията и техния неуспех. - Знае териториите, които въстанията обхващат.	

15. РАЖДАНЕТО НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят, че Берлинският конгрес разпокъсва българските земи. Това води до твърдата решимост на българите да възстановят единството на всички земи с българско население. Учениците трябва да разберат основополагащата роля на Търновската конституция за изграждане на държавата.

Задачи: Учениците да:

- владеят и оперират с понятийния апарат от урока;
- разбират интересите на европейските държави относно българските земи;
- посочат петте части, на които е разпокъсана Санстефанска България;
- познават ролята на Временното руско управление и българските интелектуалци за построяването на държавата;
- знаят и описват дейността на всеки от важните органи на държавното устройство според Търновската конституция;
- разпознават личността и да знаят за дейността на княз Александър Батенберг.

Основни понятия: *конституция, граждански права, демократично управление* (от речника).

Умения: анализ на исторически документ, работа с карта и изображения.

Методи за преподаване: беседа, разказ, дидактическа игра „Кой е той?” (отнася се за княз Александър I Батенберг).

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят може да започне часа, като зададе въпроси на учениците, свързани с основните проявления на Българското възраждане и личностите, участвали в него. На картата се очертават границите на Санстефанска България. Учителят акцентира върху причините, довели до свикването на Берлинския конгрес и разпокъсването на българските земи: недоволството на съседните държави от създаването на една голяма България, а също и несъгласието на Западните велики сили с изграждането на обширна България, която ще бъде ориентирана предимно към Русия. Отново на картата се показват откъснатите от българските земи територии и на коя държава са предадени. Добре е да се представят едновременно две карти – на Санстефанска България и на българските земи след Берлинския конгрес. Важно е тук да се обясни на учениците, че след Берлинския договор основна историческа задача за българите става обединението на всички техни земи и населението им в една държава – България.

В обобщителната част може да се зададе въпрос 1 от рубриката „Помисли и отговори” и да се реши задача 1.

В следващия компонент от урока трябва да се определи характерът на държавното устройство на Княжество България. Постепенно се въвеждат новите понятия: „конституция”, „граждански права”, „демократично управление”. Подчертава се ролята на Русия и участието на българските възрожденци в укрепването на държавата. В изложението учителят поставя акцент както върху правата, така и върху задълженията на гражданите. Може да се реши задача 3 и да се отговори на въпрос 3 от рубриката „Помисли и отговори”.

В последния компонент – „Управлението”, учителят предоставя информация за първия български княз. Може да се използва презентация. На учениците се обясняват основните функции на правителството, народното събрание, монарха.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Задача 2 и въпрос 2 от „Помисли и отговори”.

16. СЪЕДИНЕНИЕТО И НЕГОВАТА ЗАЩИТА

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят, че това е първата успешна стъпка към обединение на българските земи, при това осъществена единствено със собствени сили.

Задачи: Учениците да:

- разпознават личностите, участвали в Съединението;
- разберат важноста на запазването на българския облик на Източна Румелия;
- познават причините за сръбско-българската война;
- проследят основните военни действия и тяхното географско местоположение;
- знаят ролята на българския княз в събитията;
- анализират победата на българите и нейното значение за Съединението.

Умения: работа с географска/историческа карта, анализ на изображение.

Методи за преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът би могъл да започне със записването на проблемния въпрос: „Определете причините за успеха на Съединението и сръбско-българската война”. Учителят задава въпроси за решенията на Берлинския конгрес, свързани с Източна Румелия. Следва представяне на Източна Румелия: население, територия. За обобщение се задава въпрос 1 от рубриката „Помисли и отговори”.

Вторият компонент от урока е посветен на Съединението. Учителят представя личностите, участвали в подготовката и извършването на Съединението. Акцентираща се върху вълнението на българите и важноста на извършеното дело, а също и върху надеждата за обединяването на всички български земи. Разглежда се литографията „Обединена България”. На учениците се задават въпроси да определят коя фигура е Княжество България и коя – Източна Румелия. По какво се различават? Например женската фигура, символизираща Княжеството, е по-висока (като по-голяма сестра), с корона на главата, с меч, стъпила върху турското знаме, до нея е лъвът – символ на силата. В края на анализа на картината учителят задължително трябва да зададе въпроса „Коя е приведената жена?”. (Отговор: Македония) Нека учениците помислят коя земя символизира тя. Защо е изобразена по този начин?

Последният компонент – „Защита на Съединението”, започва с работа върху картата. Извеждат се причините за войната. Акцентираща се върху участието на многото доброволци в защита на българските земи и Съединението. Описва се героизмът на българската армия, извършила сложния преход за кратко време от южната към западната граница, за да спре сръбските войски. Използвайки атласа, учениците проследяват хода на военните действия и посочват основните географски обекти, свързани с войната – Сливница, Драгоман, Пирот, Видин. Обобщението на урока завършва с търсене на отговор на поставения проблемен въпрос: причините за успеха са умелата политика на правителството, героизмът на армията и обединението на всички българи начело с княза за защита на Съединението.

Като допълнителна информация учителят може да разкаже защо тази война се нарича „войната на генералите срещу капитаните”.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Учебна тетрадка

Домашна работа: Учениците да отговорят на 4. въпрос от рубриката „Помисли и отговори”. Могат да направят проект, посветен на паметници, свързани с войната.

17. МАКЕДОНИЯ И ОДРИНСКО В БОРБА ЗА СВОБОДА

Вид на урока: упражнение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят, че българите извън пределите на Княжеството не са се примирили със съдбата си и вдигат въстания за своето освобождение.

Задачи: Учениците да:

- знаят за положението на българите, останали в пределите на Турция;
- проследят на карта териториите, обхванати от революционното движение;
- определят отношението на Великите сили към въстанието;
- разберат причините за неуспеха на въстанието.

Умения: работа с географска/историческа карта, анализ на документ.

Методи за преподаване: беседа, разказ, ситуационен метод.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът упражнение може да се проведе, като за основа се използват знанията на учениците от предишните уроци. Учителят може да започне с припомняне на знания за решенията на Санстефанския и Берлинския договор. Също така да се припомни женската фигура от литографията „Обединена България”, символизираща Македония.

Учителят предоставя на учениците информация, свързана с Кресненско-Разложкото въстание. Паралелно с разказа на учителя на картата от учебника да се посочат територията и центровете на въстанието. Прочита се документът, свързан с въстанието. Работи се с въпросите, зададени към документа.

Към следващия компонент от урока учителят може да зададе въпроса дали учениците познават празниците Илинден и Преображение Господне. Може да им предостави кратка информация по този въпрос. След което се разказва накратко за самото въстание. Паралелно с разказа на учителя учениците проследяват територията и центровете на въстанието. Акцентира се, че то обхваща част от Македония и част от Тракия. Обръща се внимание на изображението на знамето от учебника. Какво е написано? В кое голямо българско въстание против османската власт срещаме подобно знаме с такъв надпис? Прави се аналог с Априлското въстание. Учениците могат да опишат облеклото на въстаниците от двете въстания. По какво си личи, че това са въстаници? Преминава се към документа, свързан с въстанието, от стр. 37. В кое въстание също имаме писмо, с което войводата се обръща към въстаниците? На учениците се припомня „Кървавото писмо” на Тодор Каблешков. Работейки с документа, да се изяснят причините за въстанието и настроението на въстаниците.

В заключение на урока да се поразсъждава за причините за неуспеха на въстанията.

Да се обърне внимание на изображението в учебника на бежанците от Македония. Защо българите бягат оттам? Къде отиват и защо?

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Учебна тетрадка

Домашна работа: Учениците да направят доклад или проект, посветен на Гоце Делчев и Даме Груев. Могат да направят сравнение между Васил Левски и Гоце Делчев.

РАЗДЕЛ V

БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО ПРЕЗ XX ВЕК

Разделът включва 4 урока, в това число два за нови знания – „Възходът на българското общество в края на XIX и началото на XX век” и „Войните – победно и трагично”, един урок упражнение – „Животът на българите през XX век”, един урок обобщение – „Трето българско царство”.

Урочните единици са от темата „България и българското общество през XX век” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
България и българското общество през XX век	- Дава примери за модернизацията на българската държава след Освобождението. - Разбира значението на Независимостта (1908 г.) като историческо постижение на българската държава и общество. - Дава примери за героизма на българския народ по време на Балканските войни, Първата и Втората световна война. - Разбира ролята на инициативните и отговорни личности за успешно развитие на обществото.. - Посочва промени във всекидневието на хората (средства за комуникация, битова техника, развлечения) в резултат на технологични нововъведения.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез изображения, документи, схеми, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел V

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Възходът на българското общество в края на XIX и началото на XX век	- Познава политиката на модернизация, която водят Стефан Стамболов и Константин Стоилов - Знае причините за обявяването на Независимостта и значението на този акт - Дава примери за европейско влияние върху всекидневния живот на българина	
Войните – победно и трагично	- Знаят причините за участието на България във войните през XX век - Ориентира се по картата за местата на бойни действия, които води българската армия във войните - Познават причините, довели до военните неуспехи - Посочват териториалните промени на страната, настъпили в резултат на войните - Познават офицерите и личностите, участвали във войните, техния героизъм и настроението на българския войник	
Трето българско царство	- Дава примери за основни събития от периода. - Познава личности и ги свързва със събития от Третото българско царство. - Очертава границите на българската държава и настъпилите промени в резултат на войните.	
Животът на българите през XX век	- Дава примери за промени в облеклото, градското строителство, бита на хората през периода. - Познава европейското влияние върху живота на българите. - Прави сравнение и различава градския и селския начин на живот.	

18. ВЪЗХОДЪТ НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО В КРАЯ НА XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците трябва да осмислят усилията на Стефан Стамболов и Константин Стоилов за модернизирването на страната. Трябва да се осъзнае, че обявяването на Независимостта дава тласък на България за икономическо и културно развитие и я прави суверенна и равноправна на останалите държави. Учениците да разберат, че всички тези усилия от страна на българските политици водят да положителни промени в живота на хората.

Задачи: Учениците да:

- знаят за политиката, която водят Стефан Стамболов и Константин Стоилов за модернизирване на страната;
- познават причините за обявяването на Независимостта;
- дават примери за настъпилите промени в бита и живота на хората.

Умения: работа с изображения.

Методи за преподаване: беседа, разказ, дидактическа игра „Кой е той”, презентация.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Преподаването на новите знания може да бъде представено във вид на презентация. По този начин на учениците ще бъдат показани портретите на Стамболов, Стоилов и, Фердинанд, а също така сгради на фабрики, банки, машини, предмети от бита и живота от изучавания период. Обезателно се подчертава успешната икономическа политика на Стефан Стамболов и Константин Стоилов. На учениците може да се постави предварително самостоятелна задача да научат повече и да опишат личността на Стефан Стамболов. От рубриката „Помисли и отговори” може да се работи по 1. въпрос.

По втория компонент от урока учителят разяснява причините за обявяването на Независимостта от княз Фердинанд. Акцентира се върху промените, настъпили с признаването на Независимостта: България става царство. На учениците се задава въпрос за размисъл: Защо именно в Търново е провъзгласена Независимостта? Да се направи паралел със средновековната българска столица. Добре би било да поразсъждават върху 2. и 3. въпрос от рубриката „Помисли и отговори”.

На учениците се показват редица нови предмети, настъпили в живота на хората през разглеждания период. Работи се с изображенията от учебника, като се сравняват градският и селският бит. На учениците може да се постави допълнителна задача да сравнят днешния бит и начина на живот с този от разглеждания период. Нека да поразсъждават върху въпроса дали трябва да се съхранят традициите. Като допълнение към урока може да бъде посетен регионалният етнографски музей.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Учебна тетрадка

Домашна работа: Презентация: „Първото търговско-промишлено изложение (панаир) в Пловдив”. Може да се подготви също презентация за първото висше училище – Софийския университет (строителство на сградата, дарения, първите ректори, видни преподаватели).

19. ВОЙНИТЕ – ПОБЕДНО И ТРАГИЧНО

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците трябва да осмислят, че войната остава единствената възможност за осъществяване на националното обединение на българите. По тази причина българският народ е обхванат от изключителен дух за освобождение на останалите извън България български територии и обединяването им с Отечеството.

Задачи: Учениците да:

- разберат, че войната остава единственото средства за обединяването на всички българи в една държава;
- анализират причините за включването на България в Първата балканска война;
- познават важни моменти от действията на българската армия в Първата балканска война;
- характеризират настроението на българския народ и доброволци за участие във войните;
- разбират причините, довели до Втората балканска (Междусъюзническа) война;
- посочат грешките на българската страна, поради които България претърпява неуспех;
- посочат на картата териториалните промени, настъпили в резултат на войните;
- познават фронтовете, където се сражават българските войски в Първата световна война;
- познават клаузите на Ньойския мирен договор и тяхното значение за катастрофалното положение в страната;
- знаят за настъпилите териториални промени в навечерието и по време на Втората световна война;
- знаят за спасяването на българските евреи.

Умения: работа с историческа карта, анализ на схема, анализ на филм.

Методи за преподаване: историческа карта, беседа, разказ, мултимедийна презентация, ситуационен метод.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът започва с припомняне на стари знания за Берлинския договор, за Съединението, Сръбско-българската война и Илинденско-Преображенското въстание. Логично се стига до извода, че войната е единствената възможност за национално обединение. В хода на изложението ясно се очертават целите, подготовката, ходът и резултатите от войните. Акцентът е върху героизма на българския войник и единството на нацията. На няколко пъти може да се проведе самостоятелна работа с историко-географската карта. Локализируют се основните историко-географски обекти от Първата балканска война – Солун, Лозенград, Одрин. Акцентите в изложението за Междусъюзническата война могат да бъдат няколко: за нас войната е справедлива, защото съюзниците не спазват договорите; военните надценяват силата на армията, защото не е възможно да воюваш едновременно срещу пет балкански държави. Всичко това води до логичния извод за причините, довели до крайния неуспех.

Вторият компонент започва с разказ за избухването на Първата световна война. Разглежда се и се анализира схемата към урока от учебника. На картата се проследява участието на българската армия във военните действия. Учителят може да предостави информация за битката при Дойран и генерал Владимир Вазов. Обясняват се причините, довели до излизане на България от войната и сключване на несправедливия Ньойски

мирен договор. Тук може да се поразсъждава над въпрос 2 и 3 от рубриката „Помисли и отговори”.

Третият компонент е посветен на България през Втората световна война. На учениците се разяснява защо България се включва във войната на страната на Германия: заради икономическа обвързаност, военните победи на Германия, поради факта, че част от българските политици симпатизират на Германия. Важно е да се отбележи, че Германия и СССР съдействат за връщането на Южна Добруджа обратно на България. Също така, че благодарение на Германия България получава правото да управлява част от българските земи в Македония и Тракия. Нека учениците да отговорят на въпроса защо цар Борис е наречен „Обединител”. Говорейки за Втората световна война, учителят трябва да обясни какво са представлявали „лагерите на смъртта” и защо спасяването на българските евреи е повод за гордост.

По време на урока учителят може като допълнение към информацията да прожектира филми, посветени на битката при Одрин и Дойран от поредицата „Българското военно чудо”. След гледането на филмите трябва да се анализира информацията, получена от тях, и да се направят изводи.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка, оценяване на доклади.

Учебна тетрадка

Домашна работа: Съобщение на тема „Войнишките паметници – символ на героизъм, признателност и скръб”.

20. ТРЕТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО

Вид на урока: обобщение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да актуализират знанията си за същността на обобщението.

Задачи: Учениците да:

- актуализират знанията си относно Третото българско царство;
- познават видните личности от периода;
- знаят значимите събития от периода;
- дават примери за настъпилите промени в живота на българските граждани;
- идентифицират събития по изображения.

Умения: работа с изображения, работа с историко-географска карта.

Методи за преподаване: беседа, дидактически игри: „Кой е той?“, „Пирамида“, „Мозъчна атака“, морски шах.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Обобщението в учебника е изведено под формата на текст. Синтезирана е най-важната информация, която трябва да владеят учениците от раздела. Обобщението може да бъде направено във вид на игри.

Чрез играта „Мозъчна атака“ се задават основните въпроси от материала за Третото българско царство.

Учителят предварително може да направи „работни листи“, които да съдържат част от игрите, например „визитни картички“ от играта „Кой е той?“ По този начин учениците ще си припомнят за дейността и личности като Тодор Бурмов, Стефан Стамболов, Александър I Батенберг, Захари Стоянов, Фердинанд I, Борис III, генерал Вазов. Също могат да бъдат използвани портрети на личностите.

Интересна може да бъде играта „Морски шах“. Представяме Ви един примерен вариант:

Класът се разделя на две групи. Всеки отбор си избира знак, съответно „+“ или „V“ (може и други варианти). В клетките се поставят имена, понятия, названия. Учениците трябва да изберат названието от клетката и да дадат правилно определение. Ако единият отбор не успее да отговори правилно, преминава се към другия. В клетките на всеки правилен отговор се записва знакът на отбора. Целта е да се направят три еднакви знака по хоризонтал, вертикал или диагонал. Пример:

Конституция	Фердинанд	Източна Румелия
Модернизация	Борис III	Сливница
Първото висше училище	Захари Стоянов	Одринска крепост

В клас като самостоятелна работа могат да бъде решена задача 1 от учебника.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

21. ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ ПРЕЗ XX ВЕК

Вид на урока: упражнение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят промените, които настъпват в живота на българите през XX век – в бита, градското строителство, начина на живот.

Задачи: Учениците да:

- познават влиянието на европейския бит върху българския начин на живот;
- проследят градовете, откъдето навлизат промените по нашите земи;
- посочат новите технически средства, навлезли в живота.

Умения: работа с изображения.

Методи за преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът упражнение може да се проведе, като за основа се използват знанията на учениците от предишните уроци. Могат да се покажат изображения от бита и градската среда от периода на Възраждането и да се сравнят с тези от изучаваната епоха. За целта също се показват изображения от Русе, София, Свищов, Видин от началото на XX век. Учениците сами трябва да определят промените, които настъпват в облика на градовете, облеклото и цялостния бит на гражданите.

Учителят предварително може да подготви презентация с техническите нововъведения: грамофон, електричество, трамвай, автобуси и автомобили, радио и телевизия. Учениците могат да ги анализират и да ги сравнят със сегашните технически средства в посочените браншове.

Интересно би било също да се представи промяната на градското облекло от началото на века до днес. Нека учениците да споделят кои елементи търпят промяна, какво им допада и какво биха носили и днес, как са изглеждали техните прадеди – по-елегантни или странни според съвременните представи.

Може да им се предложи да напишат в час кратко съчинение, като си представят, че се връщат с „машината на времето“ един век назад и да опишат един свой ден: къде живеят, кои предмети от бита използват, каква професия имат и как се обличат, какви са развлеченията им през свободното от работа време.

Препоръка: посещение на регионалния етнографски (исторически) музей.

Контрол: индивидуални отговори, оценяване на проекти.

Учебна тетрадка

Домашна работа: Да направят доклад или проект, посветен на традиционното облекло от техния регион или региона, откъдето произлиза техният род.

РАЗДЕЛ VI

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПЪТ НА БЪЛГАРИЯ. БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС

Разделът включва 4 урока, в това число три за нови знания – „България от социализъм към демокрация”, „България – член на Европейския съюз”, „Българският принос към света”, и един урок упражнение – „Демократична България”.

Урочните единици са от темите „Европейският път на България” и „Български приноси” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
Европейският път на България. Български приноси	- Знае за трудностите на демократичния преход. - Познава личности от разглеждания период. - Дава примери за развитието на българската наука, култура и спорт.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез изображения, документи, схеми, карти и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел VI

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
България – от комунистически режим към демокрация	- Познава особеностите от управлението на комунистическата партия. - Дава примери за живота в страната по време на комунистическия режим и демокрацията. - Разпознава личности от периода.	
България – член на Европейския съюз	- Познава историята на изграждане на Европейския съюз. - Разпознава отличителните знаци на Европейския съюз. - Дава примери за постъпките на България за членство в Европейския съюз.	
Българският принос към света	- Проследява развитието на българската наука, култура и спорт. - Дава примери за постижения на България в тези области. - Разпознава личности, прославили страната в областта на науката, културата и спорта.	
Демократична България	- Знае основните институции на българската държава и техните функции. - Разпознава сградите на държавните учреждения. - Разпознава българските президенти и основните събития по времето на тяхното управление.	

22. БЪЛГАРИЯ ОТ КОМУНИСТИЧЕСКИ РЕЖИМ КЪМ ДЕМОКРАЦИЯ

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят промените, които настъпват в държавата след Втората световна война. Те трябва да разбират трудностите, с които се сблъсква държавата след краха на комунистическия режим.

Задачи: Учениците да:

- познават промените, настъпили в града и селото в резултат на управлението на Българската комунистическата партия;
- посочват примери за намеса на държавата във всички сфери от живота;
- определят причините за края на социализма;
- посочат примери за проблеми и постижения на българското общество след настъпването на демократичното управление;
- знаят външнополитическата ориентация на България през двата периода.

Умения: анализ на исторически документ, работа с изображения.

Методи за преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Препоръчваме урокът да бъде направен във вид на презентация. По този начин ще могат да се онагледят редица събития и личности от изучаваните периоди. Акцентираща се, че България излиза от Втората световна война като победена страна, но тъй като е съдействала в края на войната на Антихитлеристката коалиция, то тя няма тези големи загуби, които е имала след Първата световна война. Посочва се, че България е обявена за република чрез всеобщо допитване до народа. Учителят демонстрира промените, които настъпват след налагането на властта на Българската комунистическата партия. Учителят може да преподава урока, като направи таблица за сравнение на двата периода на управление, която учениците да попълват по време на разказа. Например:

Период	Икономика	Общество	Външнополитическа ориентация
Комунистически режим			
Демокрация			

В час може да се поразсъждава върху 4. въпрос от рубриката „Помисли и отговори”.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебнат

а тетрадка.

Домашна работа: Задачата от урока.

23. БЪЛГАРИЯ – ЧЛЕН НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да осмислят, че след разпадането на тоталитарните режими алтернативата на България е била присъединяване към ЕС.

Задачи: Учениците да:

- знаят историята на създаване на ЕС;
- проследят пътя на България, извървян за присъединяване към ЕС;
- познават символиката на ЕС.

Умения: анализ на изображение, работа с карта и документ.

Методи за преподаване: беседа, разказ, мултимедийна презентация и др.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят може да започне урока с разказ за създаването на ЕС, като акцентира върху принципите за равенство, свобода, мир. На историко-географската карта се откриват и очертават страните от ЕС. Локализират се основните градове, свързани със създаването и развитието на ЕС – Маастрихт, Брюксел, Амстердам, Люксембург, Лисабон. Презентират се символите на ЕС: знаме, химн (може да се прочете информацията от учебника). Проследяват се стъпките на България към членството в ЕС.

В обобщителната част от урока да се отговори на въпрос 2 от рубриката „Помисли и отговори” и да се решат задачи 2 и 3 от урока.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Въпрос 1 от рубриката „Помисли и отговори”.

24. ДЕМОКРАТИЧНА БЪЛГАРИЯ

Вид на урока: упражнение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да разбират основните структури на управление на съвременната българска държава.

Задачи: Учениците да:

- познават органите на властта;
- разпознават държавните символи на съвременна България;
- разпознават българските президенти.

Умения: работа със схема и документ.

Методи за преподаване: беседа, разказ, мултимедийна презентация, „Мозъчна атака”.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят може да започне урока с въпрос към учениците: „Кои са органите на държавната власт?”. Задължително трябва да се използват познанията на учениците за съвременна България. Учителят им разяснява функциите на всеки орган, като за тази цел се използва схемата от учебника. Учениците си припомнят понятието „конституция” и знанията за Търновската конституция. Решава се задача 2 от учебника. Прочита се документът „Из Конституция на Република България”. От текста се определят правата и задълженията на гражданите. Сравняват се с тези от Търновската конституция. Правят се изводи.

От учебника се разглеждат портретите на българските президенти. За всеки от тях учениците, с помощта на учителя, правят кратка „визитна картичка” (назовават най-важните събития за България по време на неговия мандат).

Учителят може да направи кратка презентация със сградите, в които се помещават държавните органи: Министерски съвет, Президентство, Народно събрание, като предостави кратка информация за архитектите и стила на сградите.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Учениците да се поинтересуват какво представлява Почетният караул.

25. БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС КЪМ СВЕТА

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците трябва да разберат, през XX век много талантиливи български творци в областта на културата и науката, именити спортисти разнасят славата на България по света. Трябва да се отбележи, че по време на комунистическия режим българската култура, наука и образование са подпомагани от държавата, но са изцяло контролирани от комунистическата партия.

Задачи: Учениците да:

- познават представители на изкуството, литературата, науката;
- знаят българските постижения по света.

Умения: работа с изображения.

Методи за преподаване: беседа, разказ, мултимедийна презентация, „Мозъчна атака”.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4 клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът може да мине под формата на беседа, като учителят използва познанията на учениците и тяхната обща култура. Урокът може да започне с въпрос какви извънкласни форми посещават учениците и знаят ли известни представители на спорта или изкуството, с което те се занимават. Учителят подготвя презентация, в която са показани личностите и техните постижения. Всяка област е представена на отделни слайдове. Урокът може да се преподава, като се направи отделна таблица и учениците я попълват по време на разказа на учителя. Например:

Наука	Изкуство	Спорт

Учениците с помощта на учителя да отговорят на въпрос 3 от рубриката „Помисли и отговори”. За целта може да се използва интернет.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Задача 2 от учебника.

РАЗДЕЛ VII

СОФИЯ – СЪВРЕМЕННА СТОЛИЦА

Разделът включва 2 урока, в това число един за нови знания – „София – съвременна столица”, и един урок упражнение – „Родословно дърво“.

Урочните единици са от темите „София – съвременна столица” от учебната програма по Човекът и обществото в 4. клас.

Очакваните резултати, които трябва да се постигнат от обучението по този раздел, са:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
София – съвременна столица	- Знае причините за избирането на София за столица. - Знае основните моменти от историята на града. - Назовава сградите на държавните учреждения.
Източници на знания	- Използва данни, представени чрез изображения, документи, и други източници на информация.

Учебното съдържание в раздел VII

Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
София – съвременна столица	- Познава историята на града. - Знае причините за избирането на София за столица. - Назовава сградите на държавните институции. - Дава примери за развитието на града. - Разпознава сгради, свързани с културното наследство, религията, изкуството, науката.	столица кмет
Родословно дърво	- Знае как се изгражда родословно дърво. - Умее да намира информация, свързана със зададената тема.	

26. СОФИЯ – СЪВРЕМЕННА СТОЛИЦА

Вид на урока: за нови знания.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците трябва да разберат причините за избирането на София за столица.

Задачи: Учениците да:

- познават най-важните за държавата сгради в столицата;
- знаят историята на София.

Основни понятия: *столица, кмет* (от речника).

Умения: работа с изображения.

Методи за преподаване и за учене: беседа, разказ, мултимедийна презентация, „Мозъчна атака”.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът може да мине под формата на беседа, като учителят използва предишни знания на учениците. Може да представи кратки филмчета, посветени на древната история на София. Препоръчително е урокът да бъде проведен чрез презентация. Така учениците ще добият представа за антична Сердика (новите археологически открития), храмовете, най-важните сгради. В своя разказ учителят трябва да акцентира върху важното стратегическо място, което заема градът. Софийското поле е изход към Гърция, Сърбия и Македония. По тази причина хан Крум присъединява града към българската държава.

Вторият компонент от урока се представя чрез разясняване на това защо градът е избран за столица. Обясняват се понятията „столица” и „кмет”. Показват се изображения на сгради, построени през разглеждания период. Учителят може да добави информация за някои от архитектите и по-видните кметове на града.

В третия компонент от урока се разглежда промененият облик на града. С помощта на учителя се разглеждат новите сгради, паркове, спортни съоръжения. Анализира се символиката на герба на София. Учениците могат да се поинтересуват от гербовете на своето селище.

Задава се въпрос 4 от рубриката „Помисли и отговори”.

Учителят може в час да постави задача на учениците да подредят изображения в хронологичен (последователен) ред в зависимост от епохата, към която принадлежат.

В своята презентация той трябва да акцентира върху факта, че София е единствената столица в Европа, където се намира Четириъгълникът на толерантността: на неголяма територия са разположени православен храм – църквата „Св. Неделя”, джамията „Баня Баши”, Софийската синагога и католическата църква „Св. Йосиф”. Може да се направи извод, че цялата история на София показва едно наслояване на различни култури и религии.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Задача 3 от учебника.

27. РОДОСЛОВНО ДЪРВО

Вид на урока: упражнение

Основна дидактическа цел на урока: Учениците трябва да осмислят значението на родословното дърво като семейна традиция и памет.

Задача: Учениците да знаят как се съставя родословно дърво.

Умения: работа с изображения, схема и текст.

Методи за преподаване: беседа, разказ.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Учителят обяснява на учениците защо е необходимо да направят родословно дърво: това е историята на техния род, памет за техните прадеди, завещание към техните деца. Търсейки представители от миналото на фамилията, учениците научават редица важни моменти за своя род и минало: откъде произлиза родът им, откъде идва името на тяхната фамилия, какви интересни личности е имало в семейството, родови професии и други.

Учителят пояснява на учениците как се прави родословно дърво. Работи се с учебника. Разглежда се родословното дърво на българския цар Борис III. Учителят предоставя кратка информация за рода на българския владетел. Учениците сами могат да посочат факти от изучения материал, свързан с царския род.

При възможност на този урок може да се посвети повече от един учебен час, за да могат повече от учениците да представят своите родословни дървета.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника.

Домашна работа: Съставяне на родословно дърво.

28. ПРИРОДАТА И ХОРАТА НА БЪЛГАРИЯ – ОБОБЩЕНИЕ

Вид на урока: обобщение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да обобщят и затвърдят знанията си за разположението на България в Европа и на Балканския полуостров и за природните области в страната.

Задачи: Учениците да:

- направят понятийно обобщение;
- затвърдят последователността, в която се описва природна област;
- усвоят обобщени знания за природните области;
- развият уменията за тематично обобщаване;
- описват и сравняват природните области в България;
- усъвършенстват уменията си за работа с географска карта.

Умения: работа с географска карта и умения за разчитането ѝ.

Методи на преподаване: беседа, дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 4. клас, природно географска карта на България.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът има обобщаващ и практически характер върху частта от географията в 4. клас по Човекът и обществото. Чрез него учителя трябва да даде възможност на учениците да проверят своите знания; да описват, сравняват природни области по свой избор, активно да работят с географска карта. Този тип уроци са познати на учениците и не би следвало да срещнат затруднения. Учебникът предлага възможност урокът да се проведе изцяло на базата на неговото учебно съдържание. При изпълнението на отделните задачи е добре да се включи целият клас. Учителят може да включи допълнителни задачи към урока под формата на игра. Той може да направи обобщението и по друг начин, с други средства, стига да постигне заложените в учебната програма очаквани резултати.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебника.

29. СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ

Вид на урока: обобщение.

Основна дидактическа цел на урока: Учениците да актуализират знанията си за същността на обобщаване.

Задачи: Учениците да:

- актуализират знанията си относно Съвременна България;
- познават видните личности от периода на Съвременното;
- знаят значимите събития от периода;
- идентифицират събития по изображения.

Умения: работа с изображения.

Методи за преподаване: беседа, дидактически игри: „Кой е той?“, „Пирамида“, „Мозъчна атака“, морски шах.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 4. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас.

Насоки, коментари и препоръки

Обобщението в учебника е изведено под формата на текст. Синтезирана е най-важната информация, която трябва да владеят учениците от раздела. Обобщението може да бъде направено във вид на игри.

Чрез играта „Мозъчна атака“ се задават основните въпроси от материала за Съвременна България.

Учителят да направи „визитни картички“ на видни българи – политици, дейци на науката, изкуството и спорта. Също могат да бъдат използвани портрети на личностите.

По време на урока може да бъде приложена играта морски шах. *Пример:*

<i>Народно събрание</i>	<i>Стефка Костадинова</i>	<i>герб</i>
<i>Президент</i>	<i>Васко Василев</i>	<i>храм</i>
<i>Кмет</i>	<i>Тодор Живков</i>	<i>Сердика</i>

В клас като самостоятелна работа могат да бъдат решени задачи 1 и 2 от учебника.

Контрол: индивидуални отговори, решаване на задачите в учебника и учебната тетрадка.

Домашна работа: Задача 3 от учебника.

30. КАКВО ЗНАЕМ ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО – ГОДИШНО ОБОБЩЕНИЕ

Вид на урока: годишно обобщение

Основна дидактическа цел на урока: Да се обобщят и затвърдят знанията на учениците за местоположението на България в Европа и на Балканския полуостров, природните области на България, да се формира активна гражданска позиция.

Задачи: Учениците да:

- правят понятийно обобщение;
- развиват уменията за тематично обобщение;
- усъвършенстват уменията за работа с географска карта;
- затвърдят, разширят и систематизират знанията си.

Методи на преподаване: дискусия.

Учебно-методически ресурси: учебник по Човекът и обществото за 3. клас, електронен вариант на учебника, учебна тетрадка, атлас по Човекът и обществото за 3. клас, природна карта на България, презентация.

Насоки, коментари и препоръки

Урокът е ситуиран за систематизиране и обобщаване на знанията на учениците по Човекът и обществото в края на учебната година. Ходът на урока следва изложението на учебния материал в учебника. В урока учениците трябва да си припомнят всичко учено до момента, след което да се опитат да дадат обобщени отговори. Урокът може да се разработи и под формата на дискусия.

Учителят дава възможност на учениците да проверят своите знания чрез отговори на въпроси, както и да покажат умения за работа с географска карта. Учебникът предлага възможност урокът да се проведе изцяло на базата на неговото учебно съдържание. Отделни задачи могат да се поставят за самостоятелна работа или за работа по групи, да се даде възможност на учениците да отговарят устно или писмено. Активно трябва да се използват при обобщението карти на Европа, Балканския полуостров и природна карта на България. Необходимо е да се затвърди уменията за работа с географска карта. Учителят може да поставя допълнителни задачи, които не са включени в урока. В заключение той оценява изпълнението на задачите от учениците.

Учителят може да направи годишното обобщение и по друг начин, с други средства, стига чрез тях да постигне заложените в учебната програма цели.

Контрол: индивидуални отговори, работа по географска карта, изпълнение на задачите от учебника.